

שיג ושיח - הרב יונתן זקס

בלונדון"), המוסד להכשרת רבנים הוותיק ביותר הפועל היום בעולם דובר האנגלית.

שמעתי בקולו. נעשיתי מורה בקולג' הזה, ולימים מנהלו. לבסוף נעשיתי - שוב לאחר התייעצות עם הרבי - רב ראשי לקהילות בריטניה. על כל זאת עליי להודות לא רק לרבי אלא גם לאשתי איליין. כשהתחתנו, היא לא חשבה שאל חיים כאלה מועדות פניה. הכיוון הרבני אפילו לא נראה באופק. אבל היא הלכה באשר הלכתי, ובלי תמיכתה המתמדת לא הייתי יכול לעשות דבר מכל זאת.

אני מספר זאת מסיבה מסוימת: כדי להמחיש את ההבדל בין כישרון לבין שליחות: בין מה שאנחנו טובים בו לבין מה שאנו נקראים לעשות. אלה הם שני דברים שונים מאוד. הכרתי שופטים דגולים שהיו גם פסנתרנים מעולים. ויטגנשטיין הוכשר כמהנדס אווירונאוטיקה אך לבסוף הקדיש את חייו לפילוסופיה. רונלד חפץ התמחה ברפואה ובמוזיקה אך סופו שייסד את בית הספר למנהיגות ציבורית בבית הספר לממשל על שם קנדי בהרווארד. אנחנו יכולים להיות מוכשרים בתחומים רבים, אך את הכיוון בחיים ואת המשמעות בחיים נותנת לנו תחושה של שליחות, של דבר-מה שאנחנו נקראים לעשות.

כאן חשיבותה של המילה הראשונה בפרשה ובחומש, הנותנת להם את שמם: ויקרא. המעיין בפסוק יתפלא על מבנהו. "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר". הנושא, ה', מוסב על הפועל "וידבר", ואילו הפועל "ויקרא" נטול נושא ולכאורה גם מיותר. אם מספר לנו הכתוב כי ה' דיבר אל משה, מדוע יש צורך להוסיף "ויקרא"?

פרשת
ויקרא

הקריאה

בצעירותי לא שאפתי להיות רב. הלכתי לאוניברסיטה ללמוד כלכלה. עברתי לפילוסופיה. במקביל ריתקו אותי דמויותיהם של פרקליטים בריטים אגדיים כגון מרשל הול, רופוס איזק ופ"א סמית. בשלב מאוחר למדי למדתי לימודי רבנות, אך עשיתי זאת כדי ללמוד תורה, לא מתוך מחשבה שאעבוד כרב.

מאורע אחד שינה את המסלול המקצועי שלי - ואת דרכי בחיים. מאורע זה הוא היה פגישתי הארוכה השנייה ביחידות עם הרבי מלובביץ' בחורף תשל"ח (1978). התייעצתי איתו על בחירת מקצוע. להפתעתי הוא שלל את כל האפשרויות שהעליתי: כלכלן, עורך דין, איש אקדמיה, ואפילו עבודה כרב בארצות הברית. המשימה שלי, הוא אמר, היא להכשיר רבנים. בבריטניה מעטים מדי הלומדים לרבנות, ושליחותי היא לשנות מצב זה.

הוא הוסיף ואמר שעליי להיעשות רב קהילה. לא כמטרה לעצמה, אלא כדי שתלמידיי יוכלו לבוא ולראות איך אני נושא דרשות (עדיין מהדהדת בזיכרוני מילה אנגלית זו, sermons, בקולו, במבטא רוסי: sirmons). הוא אף נקב במקום המדויק שעלי לעבוד בו: ג'וז קולג' (כיום "בית הספר ללימודים יהודיים

עֲמָדִים מִמַּעַל לוֹ, וְהַגִּיב בְּכַהֲלָה עַל כִּי אָדָם טָמֵא שֶׁפָּתִיחַ כְּמוֹהוּ
רָאָה אֶת הַמֶּלֶךְ ה' צָבָאוֹת; וְאָז –

וְאֶשְׁמַע אֶת קוֹל אֶדְנִי אָמַר, "אֶת מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֵךְ
לְנֹוֹ?". וְאָמַר, "הִנְנִי. שְׁלַחְנִי!" (ישעיהו ו', א-ח)

המרגש מכולם הוא סיפורו של שמואל הנביא. אימו חנה הקדישה אותו בילדותו לשרת במקדש ה' בשילה, והוא שימש עוזרו של עלי הכהן. על משכבו בלילה שמע קול קורא בשמו. הוא חשב שעלי קורא לו ורץ אליו, ועלי אמר לו שלא קרא לו. כך קרה שוב – ושוב שלח אותו עלי לחזור למיטתו. כשזה קרה בשלישית הבין עלי כי ה' קורא לנער. הוא הורה לו כי בפעם הבאה שישמע את שמו יענה כך: "דָּבָר, ה', כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ" (שמואל א', פרק ג). הנער לא העלה על דעתו שה' יקרא אותו לשליחות, אבל כך היה. בזאת החלו חייו כנביא, כשופט וכמושחם של שני מלכי ישראל הראשונים, שאול ודוד.

כל אלו היו קריאות נבואיות, והנבואה חדלה מישראל בראשית ימי בית שני. אך רעיון השליחות לא חדל מן העולם. הוא עדיין נוגע לכל המאמינים בהשגחת ה'. כולנו שונים זה מזה, ומכיוון שכך לכל אחד מאיתנו יש כישורים וכישורונות ייחודיים להביא אל העולם. העובדה שאני נמצא כאן, במקום הזה, בזמן הזה, ויש לי היכולות המסוימות שיש לי, אינה מקרית. יש משימה למלא, ואלוהים קורא לי אליה.

בדורותינו, האיש שעשה יותר מכל אדם אחר להחזיר רעיון זה למודעות היה ויקטור פראנקל, הפסיכותרפיסט ששרד באושוויץ. שם, במחנה המוות, התמסר לשליחות מיוחדת: לנטוע

התשובה היא שקריאת ה' אל משה הייתה שונה מדיבורו אליו. הדיבור היה על הפרטים, על הדינים המפורטים בפסוקים הבאים. אך קדמה להם עצם הקריאה, שעניינה הוא הזימון, השליחות. קריאה נוספת על זו שקרא ה' אל משה בסנה, כאשר הטיל עליו את המשימה המכוננת של חייו, להוציא את העם מעבדות לחירות ולהובילו אל ארצו.

מדוע נדרשת קריאה שנייה זו? כנראה, מפני שספר ויקרא נראה בעיקרו כספר שאינו נוגע למשה. שמו של חומש זה בפי חז"ל היה תורת כוהנים, שכן רובו מפרט דינים שהכוהנים אמונים עליהם. משה לא היה כוהן. תפקיד זה ניתן לאחיו אהרן. על כן אומר ה' למשה: גם זה חלק מהשליחות שלך. אינך כוהן, אבל אתה הצינור שדרכו אני מוריד לעם ישראל את כל מצוותי, ובתוכן אלו המיועדות לכוהנים.

אנחנו נוטים לראות את רעיון השליחות כמובן מאליו. אך אין הוא כזה. לא בכל תרבות הוא קיים. הסוציולוג הדגול מקס ובר הראה שרעיון השליחות, המרכזי כל כך באתיקה החברתית של תרבות המערב, הוא ביסודו "רעיון דתי בדבר משימה שאלוהים מטיל". רעיון זה נולד בתורת ישראל. בשאר תרבויות הימים ההם לא הייתה תקשורת מרובה בין האלים לבין בני האדם. הרעיון שאלוהים עשוי להזמין בני אדם להיות שותפיו ושליחיו היה מהפכני. אבל הוא הוא הרעיון היהודי.

תולדות ישראל החלו בקריאת ה' לאברהם ללכת מארצו וממולדתו ומבית אביו. ה' קרא אל משה ואל הנביאים. תיאור חי במיוחד של קריאה כזו יש בחזון המיסטי של ישעיהו, שראה את ה' "יֵשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוֹלֵיו מְלֵאִים אֶת הַהִיכָל, שְׂרָפִים

איך מגלה אדם את שליחותו? מייקל נובק המנוח טען שלקריאה של אדם אל ייעודו יש ארבעה מאפיינים. ראשית, היא ייחודית לו. שנית, יש לו הכישרון לממש אותה. שלישית, זהו דבר שעשייתו מסבה לאדם הזה הנאה ותחושת מרץ מתחדש. רביעית, בדרך כלל היא אינה מתגלה לאדם מיד. עד שאדם מוצא את שליחותו האמיתית, הוא הולך לא־פעם לכמה וכמה כיוונים המתגלים לו כשגויים.

נובק מצטט את המסאי הבריטי לוגן פירסל סמית שאמר, "אדם יודע שמשימה מסוימת היא שליחותו בחייו אם הוא אוהב את העבודה השחורה הכרוכה בה". כל הישג של ממש דורש הכנות מפרכות. רווחת ההערכה כי כדי להצטיין בתחום מסוים דרושות עשרת אלפים שעות אימון ותרגול. האם אתם באמת רוצים לשלם את המחיר הזה? לא מקרה הוא שספר ויקרא מתחיל בקריאה לשליחות: הרי הספר הזה עוסק בקורבנות, ושליחות דורשת הקרבה. אנחנו מוכנים להקריב כשאנחנו מרגישים שתפקיד מסוים או משימה מסוימת הם מה שנקראנו לעשות.

זהו רעיון משנה חיים. לכל אחד מאיתנו נתן ה' משימה: מלאכה שעליו לבצע, חסד שעליו לעשות, מתנה שעליו לתת, אהבה שעליו לחלוק, משא־בדידות שעליו להקל, מכאוב שעליו לרפא, חיים מרוסקים שעליו לעזור לתקן. זיהוי המשימה הזאת, שמיעת קריאתו של אלוהים, הם הנותנים לחיים משמעות ותכלית. המקום שבו נפגשים יחדיו הדבר שרצוננו לעשות והדבר שצריך להיעשות – הוא המקום שה' רוצה שנהיה בו.

1 מצוטט אצל Business as a Calling: Work and the Examined Life, Free Press, 1996, 17.

2 Viktor Frankl, The Unconscious God, Simon & Schuster, New York, 1975, 11

בזולת רצון לחיות. הוא עשה זאת על ידי כך שגרם לחבריו האסירים להבין שחיים אינם גמורים: שעדיין יש להם משימה לבצע, ולכן יש להם אופק לחתור אליו ולהחזיק את עצמם, ככל האפשר, בחיים עד שהמלחמה תיגמר.

לשיטתו של פראנקל, הקריאה באה מחוץ לעצמי. הוא היה אומר שהשאלה הנכונה איננה "מה אני רוצה מהחיים?" אלא "מה החיים רוצים ממני?". הוא מצטט את עדותו של אחד מתלמידיו, שבעברו אושפז בבית חולים פסיכיאטרי. במכתבו לפראנקל כתב שורות אלו:

בתוך האפלה הזו התגבשה אצלי תחושה בדבר שליחות ייחודית שיש לי בעולם. ידעתי אז, ואני יודע עכשיו, שהחזקתי מעמד למען מטרה מסוימת, קטנה ככל שתהיה; משהו שרק אני יכול לעשות, ושיש חשיבות חיונית לכך שאעשה אותו... באפלה המבודדת של ה"בור" שבני אדם נטשוני בו, היה מי שנמצא לי. לא ידעתי את שמו, אבל הוא היה שם; אלוהים היה שם.

נתן שרנסקי מספר על חוויה דומה שהייתה לו בכלא הסובייטי: הקריאה בספר תהילים נתנה לו תחושת ייעוד ואופק.

פראנקל האמין כי "כל אדם בעולם הוא ברייה ייחודית שאין שנייה לה; כל מצב בחיים קורה רק פעם אחת. המשימה הקונקרטית של כל אדם קשורה לייחודיות ולחד־פעמיות הללו". משימה זו, מעצם טיבה, מרוממת את האדם. היא באה אלינו מבחוץ, וקוראת לנו לחיות לא רק על פי האינטרס האישי. לגלות משימה כזו הוא לגלות של־חיים, חיי, יש משמעות ותכלית.

הקריאה

הספר הופיע בעברית (ויקטור א' פראנקל, האל הלא מודע: פסיכותרפיה ודת, מגרמנית: שמעון לוי, ירושלים: דביר, תשמ"ה), אך תורגם ממהדורה שקטע זה אינו כלול בה.

3 בספרו לא אירא רע, מאנגלית: אביעזר גולן, תל־אביב: עידנים, 1989.

4 .Viktor Frankl, *The Doctor and the Soul*, Souvenir Press, 1969, 57

5 .Michael Novak, *Business as a Calling*, Free Press, 1996, 17-40